

Geliş Tarihi / Received Date
12.09.2022

Kabul Tarihi / Accepted Date
23.11.2022

Klâsik Türk Şiirinde Kâşâne Mefhumu

The Concept of Kashane in Classical Turkish Poetry

Orhan BALCI¹

Öz

Klâsik Türk şâirleri seleflerinden farklı olmak adına daha önce kullanılmamış hayalleri kelimelere dökerler. Kelimelerin asıl manalarının yanı sıra mecaz ve yan anlamlarını da şiirlere taşırlar. Mimariden edebiyata kadar pek çok alana konu olan kâşâne klâsik Türk şiirinde de çeşitli benzetme ve hayallere konu olmuştur. Klâsik Türk şâirleri de kâşâne kelimesine farklı yaklaşımlar sergileyerek bu edebiyatın zenginleşmesine katkı sağlamıştır.

Çalışmamızda tespit edilen örnek beyitlerden yola çıkılarak, kâşaneden türeyen klâsik Türk şâirinin hayal dünyasındaki karşılıkları, kâşâneye yükledikleri anlam ile ilgili yapılan soyut ve somut benzetmeler ve kâşänenin klâsik Türk şiirinde kullanımını üzerinde durulacaktır. Böylece kâşänenin klâsik şiirdeki rolü ve şâirlerin kâşâne algısı ortaya konulmaya çalışılacaktır. Bunun için 14. yüzyıldan başlanarak 19. yüzyıla kadar çeşitli şâirlerin dîvânlarından örnek beyitler verilecektir. Böylece kâşâne kavramının bütün yönleriyle klâsik Türk şiirine yansımaları ortaya konulacaktır.

Anahtar Kelimeler: Klâsik Türk Edebiyatı, Dîvân, Kâşâne, Şiir, Kavram.

Abstract

Classical Turkish poets put into words previously unused dreams to be different from their predecessors. In addition to the real meanings of words, they also carry their metaphors and connotations into poems. Kâşâne, which is the subject of many fields from architecture to literature, has also been the subject of various metaphors and dreams in classical Turkish poetry. Classical Turkish poets also contributed to the enrichment of this literature by exhibiting different approaches to the word kâşâne.

Based on the sample couplets identified in our study, the correspondence of the classical Turkish poet derived from kashane in the world of imagination, the abstract and concrete analogies made about the meaning they attribute to the kashane, and the use of kashane in classical Turkish poetry are emphasized. Thus, the role of kashane in classical poetry and the poets' perception of kashâne were tried to be revealed. For this, sample

¹ Dr. Öğr. Üyesi, Siirt Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Siirt/TÜRKİYE, E-mail: orhan.balci@siirt.edu.tr, ORCID ID: 0000-0001-5228-3653

couplets will be given from the divans of various poets from the 14th century to the 19th century. Thus, the reflection of the concept of kashane on classical Turkish poetry will be revealed with all its aspects.

Keywords: *Classical Turkish Literature, Dîvân, Kâşâne, Poem, Concept.*

Giriş

Kültür; toplumun sanat, edebiyat, mimari, yaşadıkları coğrafya vb. birçok ögenin bir araya gelmesiyle şekillenir. Edebî eserlerin doğrudan veya dolaylı olarak yazıldığı dönemi yansıması münasebetiyle, bir dönemin düşünce yapısını, hassasiyet algılarını, sanat zevkini, eğitim anlayışını ve geleneklerini o dönemin edebî eserlerine bakarak büyük oranda kavramak mümkün olabilir. Bu sebeple bir dönemi kendi şartları içerisinde değerlendirebilmek için o dönemin edebî eserlerinin üzerinde durulmasının büyük önem taşıdığı muhakkaktır (Demirkazık, 2011: 131). Bu münasebetle hazırladığımız bu çalışmada mimari yapı öğelerinden "kâşâne" üzerinde duracağız ve böylece klâsik Türk şiirindeki "kâşâne" algısını tespit etmeye çalışacağız.

Bir toplum hakkında bilgi sahibi olmanın yollarından biri, o toplumun şiir ve mimarîsini bilmekten geçer. Mimarîye gelince Filiz Yenişehirlioğlu, Osmanlı mimarîsinin de Osmanlı toplumunun aynası olduğunu ifade eder. İnsanların günlük ihtiyaçlarını karşıladığı yerler olan mimarî yapıların, ait olduğu toplumun örgütlenme biçimini, kurumlarını, ekonomisini, sosyal ve kültürel yapısını tanımamıza yardımcı olacağını belirtir (2002: 828).

Hegel'in mimarîye bütün sanatların anası (İsozaki, 2006: 12) dediği bilinse de şiirin öncü rolü görmezden gelinemez. Victor Hugo da benzer bir görüşle mimarînin öncü bir sanatken matbaanın ortaya çıkışıyla o, bu liderliği edebiyata kaptırdığını (Faroqhi, 2014: 155) dile getirmiştir. Türk kültüründe ise şiir ve mimarînin yan yana yürüyen ve birbirini etkilemiş sanatlar olduğunu söyleyebiliriz.

Klâsik Türk şairleri eserlerinde mimarî yapılara temas etmişlerdir. Bu metinlerin bazı kısımlarını kendi devirlerinde yapılan medreseleri, camileri, çeşmeleri, konakları, sarayları, dergahları, köprüleri, vb. somut eserleri anlatmaya tahsis etmişlerdir. Dolayısıyla klâsik Türk şairleri kendi döneminde inşa edilen hemen bütün mimarî eserlerin yapılmasına şahit olmakla kalmamışlar, aynı zamanda şiirleriyle bu eserleri ölümsüzleştirmişlerdir (Tökel, 2016: 473). Vildan Serdaroğlu, şiirde mimarî metaforların yoğun bir şekilde görülmesinin nedeni olarak 16. yüzyıl ve takip eden dönemdeki mimarî ihtişamın şairleri etkilemesine bağlar. Bu dönemde şiirde artan mimarî kavramlar, maşuk ve aşığa teşbih ve istiare olarak sık sık kullanılmıştır (2007, -).

Mimarî yapılar, klâsik Türk şairleri için çok önemli bir metafor hüviyetinde olmuştur. Klasik Türk edebiyatında kullanılan şiir terimlerine baktığımızda da mimarî kökenli olduğunu söyleyebileceğimiz kavramların varlığı dikkat çekicidir (Karadeniz, 2018: 498). Bu şiirin nazım birimi beyit (ev), satırı mısra (kapı kanadı), ölçüsü aruzdur (çadırın orta direği). Mısra sonlarındaki ses tekrarı olan kafiye ise "kapı eşiği" (İpekten, 2012: 131) anlamına gelmektedir. Şairler, bu tür mimarî kökenli sayabileceğimiz

şiiir terimleri dolayısıyla aşına oldukları mimarî imajlara şiiirlerinde de sıkça yer vermişlerdir (Karadeniz, 2018: 499).

Bu çalışmamızda klâsik Türk şiiirinde kullanılan benzetme unsurlarından biri olan kâşâne ve kâşânenin benzetildiği soyut ve somut ögeler üzerinde durulacaktır. Farsça olan kâşâne kelimesine sözlüklerde çeşitli karşılıklar verilmektedir. Kâşânenin farklı anlamlarının verildiği bazı sözlüklerde yer alan karşılıklardan bazılarını şöyle sıralayabiliriz: “Kâşâne; büyük, süslü, fazlaca kullanılarak aydınlatılmış, güzel ev, saray, köşk” anlamlarına gelir (Tuğlacı, 1971: 1440). “Kâşâne; mükemmel ev, köşk, malikâne, kuş yuvası” anlamlarına gelir (Devellioğlu, 2008: 494). Mütercim Âsım Burhân-ı Katı Tercümesi’nde “Kâşane”ye: “Muhakkar ve muhtasar odaya denir. Kış mevsimine mahsus oda ve kuş yuvası” (2009: 404) karşılığını verir. Açıklamalardan da anlaşılacağı gibi “kâşâne”ye büyük ve gösterişli yapıların yanı sıra, kış evi, özel oda, kışa mahsus oda ve kuş yuvası anlamlarının verildiği görülmektedir.

Çalışmamızda çeşitli kaynaklarda verilen bilgilerden yola çıkarak kâşâne hakkında bilgi verildikten sonra, klâsik Türk şâirinin şiiirinden seçilen örnek beyitler aracılığıyla kâşâne kelimesinin benzetildiği soyut ve somut unsurlar gösterilmeye çalışılacaktır. Ayrıca taranan dîvânlarda bu ögelerin kullanım sıklığının ne ölçüde olduğu konusunda da bir değerlendirme yapılacaktır. Kâşâne mefhumu şiiire; kimlere ait olduğu, gösterişli yapıları, işlevleri ve yapımına tarih düşürme vb. pek çok açıdan konu olmuştur. Klâsik Türk şâirleri soyut hayallerin somutlaştırılmasında ya da kâşâneyi başka somut unsurlara benzeterek kullanmışlardır. Bu noktadan hareketle kâşânenin klâsik Türk şiiirindeki yansımaları tespit etmek maksadı ile iki yüz ellinin üzerinde dîvân ve dîvânçelerin² taranmasıyla elde edilen beş yüzün üzerindeki beyitten³ yola çıkılarak bu çalışma oluşturulmuştur. “Kâşâne” mefhumuyla ilgili çalışmamızın birinci bölümünde somut, ikinci bölümünde soyut ögelere benzetildiği örnek

² Çalışma için taradığımız dîvân ve dîvânçeler yüzüyle göre: **14. yy.** Ahmedî, Kadı Burhâneddin, Nesimî; **15. yy.** Adlî, Adnî, Ahmed Paşa, Ahmed-i Dâî, Cem Sultan, Çâkerî, Dede Ömer Rüşenî, Eşrefoğlu Rûmî, Avnî, Gülşeni Saruhani, Hakikî, Hamdullah Hamdî, Karakoyunlu Cihanşah, Karamanlı Aynî, Karamanlı Nizâmî, Kâsım, Mesihî, Mihri Hatun, Münirî, Necâtî, Sabâyî, Sarı Müderris Şeyh Sinan, Şeyhî, Tâci-zâde Ca’fer; **16. yy.** Âhî, Amrî, Âşık Çelebi, Azizî, Bâkî, Behiştî, Bursalı Rahmî, Câmî, Celilî, Cenâbî Paşa, Edirneli Nazmî, Edirneli Şevkî, Emrî, Figânî, Fuzûlî, Garikî, Gelibolulu Sun’î, Gelibolulu Sürûrî, Gelibolulu Mustafa Âlî, Halilî-i Maraşî, Hatâyî, Hayâlî, Hayretî, Hecri, Helâkî, Hüdâyî-i Kadîm, Kabûlî İbrahim Efendi, Kalkandelenli Mu’îdî, Kara Fazlî, Kütahyalı Rahîmî, Manastırlı Celâl Bey, Mehmed, Mostarlı Hasan Ziyâî, Muhibbî, Muhyî, Murâdî, Ramazan Behiştî, Ravzî, Revânî, Sebzî, Sehâbî, Sehi Bey, Senî Ali, Şâhî, Şuhûdî, Taşlıcalı Yahyâ, Usûlî, Ümîdî Ahmet, Üsküdarlı Aşkî, Üsküplü İshâk Çelebi, Vasfî, Vusûlî, Zâtî; **17. yy.** Âgâh, Ahmed Nâmî, Ankaralı Şeyh Tâceddîn-i Velî, Azmîzâde Hâletî, Bahtî, Beyânî, Bosnalı Sâbit, Bosnalı Âsım, Cevrî, Emetullâh Hanım, Fehîm-i Kadîm, Fenâyî, Feridî, Fevzî, Filibeli Vecdî, Gaybî Sun’ullah, Hâfız Ahmed Paşa, İsmetî, Karayılan-zâde Mehmed Emîn Sabrî, Kâşif Es’ad, Kudsî, Mezâkî, Mu’in, Nâbî, Nâ’îlî-i Kadîm, Nâzik, Nefî, Nehcî, Nesîb Dede, Neşâtî, Nev’î, Nev’î-zâde Atâyî, Sabrî-i Şâkir, Sa’dî, Safvetî Mehmet Çelebi, Sâkub Dede, Siyâhî Dede, Süheylî, Sükkerî, Şehrî, Şeyhülislam Yahyâ, Şühî Bengîzâde, Şu’ûrî Hasan Efendi, Tâlib Ahmed Bosnavî, Ümmî Sinan, Vahyî, Zevkî; **18. yy.** Arpaemîni-zâde Mustafâ Sâmî, Âsım Ârif-zâde, Bâ’is, Belîğ Mehmed Emîn, Beyânî-i Karahisârî, Diyarbakırlı Hâmî Ahmed, Dürri Ahmed Efendi, Edirneli Fâiz, Eğrikapılı Mehmed Râsim, Enderûnlu Hâmid, Enderûnlu Hasan Yâver, Erbillî Âmâ Yusuf Garibî, Erzurumlu Zihnî, Fahrî, Feyzî Halil Paşazâde, Halil Bin Halil Efindizâde Sâlik, Halil Nûrî, Hanyalı Nûrî Osmân, Haşmet, İbrahim Tırsî, İhyâ, İzzet Ali Paşa, Kâil, Kâmî, Kânî, Kâtib-zâde Sâkub, Lâzîkizâde Feyzullah Nâfiz, Lebîb, Mehmed Emîn Sabrî, Mirzâ-zâde Mehmed Sâlim, Mehmed Sıdkî Esif, Hafız Mehmet Tahir Efendi, Mekkî, Moralı Aziz, Muhammed Hulûsî, Mustafa Sıdkî, Nedîm, Neylî, Priştineli Nûrî, Ra’ûfî Şeyh Seyyid Ahmed, Reisülküttâb Mehmed Ârif, Sabrî, Saîd Giray, Servet, Seyyid Burhân, Seyyid Kâsım Halvetî, Seyyid Vehbî, Sünbülzâde Vehbî, Şekûrî, Şeyh Gâlib, Tayyar Mahmud Paşa, Yâver, Za’ife; **19. yy.** Abdî-i Karahisârî, Âbid Efendi, Âciz, Âdile Sultan, Ahmed Bâdî, Aydı Baba, Bahrî, Benderli Cesârî, Bendî Mustafa Baba, Bolulu Hanif, Bursalı Emrî Murad Efendi, Bursalı İffet, Câzib, Eदनâyî, Enderûnlu Halîm, Ereğlîli Türâbî, Eşref Paşa, Fatîm, Fennî, Giryân, Hâfız ‘Ulvi, Hamî, Hasan Rızâ, Hilâlî, Himmetzâde Ahmet Cezbî, Hızır Agazâde Sa’îd Bey, İsmail Nâkâm, Karacizâde İzzet Mola, Keçeçizâde İzzet Molla, Kemahlı İbrahim Hakkı, Kerküklü Ebû Bekir Müftî Efendi, Kilisli Zihnî, Kuddûsî, Leylâ Hanım, Mahmud Celaleddin Paşa, Mehmed Ali Hilmi Dedebeba, Mehmed Lebîb Efendi, Mehmed Nebil, Mehmed Şâkir Gâlib, Mehmed Sıdkî, Mahmûd Fâ’iz, Meşhurî, Mislî İsmâil Hakkı, Molla Mahmud Zu’î, Muhammed Tahir Safveddin, Muhyiddin Rûmî, Mustafa Refik, Münîb, Nâfî, Nâkâm, Nakşibendî Mehmed Murâd, Nigârî, Niyâzî, Numân Mâhir, Nûrî, Osman Nevres, Ömer Şevki Mardinî, Muvakkit-zâde Muhammed Pertev, Râcî Türâbî Velîyyüddîn Efendi, Râ’if, Reşid Paşa, Rıfkî, Semiz-zâde Süleyman Rüşdî Efendi, Seyrî, Seyyid Giryân Cemâleddîn Kazâkî, Sıdkî Derviş Mehmed, Sûzî-i Sivâsî, Şâkir Mehmed Efendi, Şamlı Mehmed Râğib, Şeref Hanım, Şevkî İbrahim Efendi, Şeyh Hacı Abdullah Ferdî Efendi, Tevhîde Hanım, Trabzonlu Âgâh Osman Paşa, Trabzonlu Emin Hilmi, Üsküdarlı Fodlaczâde Ahmed Râsim, Vak’a-Nüvis Ahmed Lütfî, Yenişehirli İzzet.

³ Beyit künyesinde kullanılan kısaltmalar şunlardır: G. (gazel), K. (kaside), Kt. (kit’a), Th. (tahmis), N. (nazım), M. (mesnevi), Mr. (müfred.), D. (Diğer), Müs. (müstezad), Msm. (müsemmen), Mst. (musammat), Msd. (müseddes), Mhm. (muhammes), Mrb. (murabba), Tr. (tarih manzumesi), Tkb. (terkib-bend).

beyitlere yer verilecektir. Verilen örnek beyitlerin dışında kâşânenin kullanıldığı aynı benzetmelere sahip diğer beyitler de dipnot şeklinde gösterilecektir.

Kâşânenin Benzetildiği Somut Unsurlar⁴

Bahçe

Ne semen kalur bu kâşânedede ne gül ne yâsemîn

Kişi kalmaz nesneye aldandığı kalur hemîn Filibeli Vecdî (Kavruk & Selçuk, 2017: 222)

“Bu kâşânedede (bahçede) ne semen ne gül ne de yasemîn kalır. Kişi nesneye kalmaz, sadece aldandığıyla kalır.”

Şâir, bu dünya hayatını köşke benzettiği bahçe üzerinden örneklendirerek bu âlemde hiçbir şeyin ebedî olmadığını belirtir. “Kişi kalmaz nesneye” sözüyle de insanoğlunun birlikte olduğu sevgili veya sahip olduğu mülkle de geçici bir süreliğine aldanıp vakit geçirdiğini dile getirir.

Her lâle bir peymânedir her kûşe bir kâşânedir

Gûyâ çemen meyhânedir bülbülleri mest-i nagam Şeyh Gâlib (Özden, 2021: 752)

“Çimenlikler bir meyhane, her köşesi bir kâşâne, çemendeki laleler kadeh, bülbüller de bu bahçenin nağme sarhoşlarıdır.”

Sultan III. Selim’in Topkapı’da İrem Bağı adıyla yaptırdığı bahçe için kaleme alınan kasidede her köşeyi kâşâneye benzeten şâir, çimenlikleri meyhane, laleleri kadehe, bülbülleri de sarhoşlara benzetmiştir.

Beden⁵

Sûret-i ‘aksîn görür ider derûnum seyrini

Hâne-i cism-i harâbum şöyle bir kâşânedür Cenabî Paşa (Kesik, 2018: 52)

“Gönlüm güzelliğinin yansımalarını seyrederken, aşkınla perişan olmuş bedenim şöyle bir kâşâneye benzemektedir.”

Şâir, gönlüne düşen sevgilinin hayaliyle bile darmadağın olduğunu, bedeninin virane olmuş bir köşke benzediğini dile getirmektedir.

Bü’l-aceb kâşâne-i nûrum ki tâb-ı âftâb

Mevce-i deryâ-fürûğ-ı tâbıdır divârımın Nedîm (Kağnıcı, 2008: 7)

“Bedenim olağanüstü bir nur köşkü, güneşin ışığı, duvarımın ışık ve parlaklığının bir dalgasıdır.”

Nedîm, duvarlarına güneş ışığı vurduğu için bedenini parlak bir nur köşküne benzetmiştir. Bu beyitten bazı kâşânelerin deniz kenarlarında inşa edildiği anlamı da çıkarılabilmektedir.

Kâşânenin insan bedenine benzetildiği bir diğer örnek beyit 19. yy. şâirlerinden Meşhurî’ye aittir:

⁴ Yararlanılan beyitler, alınan eserlerdeki imlâya bağlı kalınarak kullanılmıştır.

⁵ Kâşâne kelimesinin beden’e benzetildiği diğer beyitler yüzyıla göre: **16. yy.** Cenabî Paşa G.306/2. **19. yy.** Aydı Baba G.76/6; Semiz-zâde Süleyman Rüşdî G.171/5.

Ne bu endûh-ı cihân bizde acerb Meşhûrî

Biz husûsiyle gam-ı âleme kâşâne miyiz Meşhurî (Aydemir & Çeltik, 2017: 146)

“Meşhurî, dünyanın bütün kederleri hep bizi bulmakta doğrusu, özellikle bedenimiz cihanın bütün dertlerinin sığındığı bir köşk müdür?”

Şâir uğradığı musibetlerden artık yaka silkmekte ve bunu abartacak şekilde dünyadaki bütün bela ve sıkıntıların kendi bedenini yuva edindiğini dile getirmektedir.

Câmi

Kâşânenin câmiye benzetildiği tek örnek 17. yüzyıl şâirlerinden Bosnalı Sâbit'e aittir:

Kubbe kandîlleri dâ'ire-i hal-kârî

Zav-ı kâşâne-i tâ'ata zer-endûde tavân Bosnalı Sâbit (Ayдын, 2019: 717)

“Kubbeyi aydınlatan daire şeklindeki süslü kandiller, ibadet yerini süsleyen ise altın yaldızlı ışıklardır.”

Şâir, camilerdeki kandil ve süslerin yaldızlı ışıklarının, adeta büyük ve görkemli bir kâşâne havası uyandırdığını ifade etmiştir.

Dergâh/Tekke

Ey sanem şevkun beni gör kim ne giryân eyledi

Zâhidün her dem mekânı gûşe-i kâşânedür Hayretî (Gök, 2017: 451)

“Ey güzel gör beni arzun nasıl ağlatıyor, öyle ki zahidin her zaman vakit geçirdiği yer tekkenin bir köşesidir.”

Şâir, sürekli ibadetle meşgul olan, dünyaya meyli olmayan zahit ve sofuların günün bir büyük bölümünü orada geçirdikleri tekkeyi kâşâneye benzetmiştir.

Aşağıdaki beyitte de 17. yy. şâirlerinden Siyâhî Dede, kâşaneyi dergâha benzetmiştir:

Serv-i ser-efrâz-ı harim-i nizâm

Âstin-i kâşâne-i bâğ-ı kelâm Siyâhî Dede (Cangöz, 2010: 1)

“(Ey) nizam dairesinde benzerlerinden üstün olan ve ey söz bahçesi dergahının eşiği.”

Bir dergâhta o yolu kuran, yahut müritlerce öyle bilinen velî veya kurucuya yakın birinin türbesi varsa, o dergâha kapı eşiği anlamına gelen ve terim bakımından en büyük dergâh manasını ifade eden “âstan veya âsitane” (Gölpınarlı, 1963: 13) denir.

Dünya⁶

Ma'nîde bir dûd peydâ kılmış âteşdür cihân

⁶ Kâşâne kelimesinin dünya'ya benzetildiği diğer beyitler yüzyıla göre: **14. yy.** Nesîmî G.364/7. **16. yy.** Edirneli Nazmî G.2855/7, G. 6444/5; Gelibolulu Mustafa Âlî G.127/1, Kt./102; Kütahyalı Rahîmî G. 202/1; Üsküdarlı Aşkî G. 526/2. **17. yy.** Azmîzâde Hâletî K. 26/41; Beyânî G.784/9; Ferîdî G.277/4, G.305/3; İsmetî G.77/2. **18. yy.** Belîğ Mehmed Emîn Tkb.1/24; Erzurumlu Zihnî G.8/1; Moralı Azîz G.291/1. **19. yy.** Hilâlî G.15/3; Himmetzâde Ahmed Cezbî N. 143; Meşhurî Tazmin 4/2, G.17/6; Misli İsmâil Hakkî G.128/2; Niyâzî K.27/2; Mustafa Refik Tr. 3/25.

Sûretâ bir hûb kâşî kubbelü kâşânedür

Bâkî (Şahin, 2011: 192)

“Dünya, görünürde kubbesi çinilerle kaplı güzel bir köşk olsa da gerçekte dumanı yayılan ateş gibidir”

Dünya dış görünüşü bakımından kubbeli bir eve benzer; aslında bu beyitteki “dünya ateşten yayılan bir dumandır” söylemi Bâkî'nin evrenin oluşumuyla ilgili dünya başlangıçta bir gaz bulutuydu iddiasına işaret ettiği söylenebilir.⁷

Beyitte geçen “kâşî” kelimesi beyaz topraktan yapılp fırında pişirilen ve üzeri sırlanan cilalı fayanslara verilen isimdir. Bu beyitte dünya bir kâşâneye benzetilmişse de biz o benzetmeden kâşânelerin kubbeli olduklarını ve o kubbelerin de güzel beyaz fayanslarla (kâşîlerle) süslenmiş olduklarını öğreniyoruz (Yıldızhan, 1997: s.107).

Hey nolaydı olmayaydı menzilüm

Dehr gibi şûm bir kâşâne kâş

Edirneli Nazmî (Turhan, 2017: 169)

“Keşke dünya gibi uğursuz bir kâşâneye yolum düşmeseydi.”

Şâir, yaşadığı acılar nedeniyle dünyaya gelişinden ötürü duyduğu ızdırabı keşke yolum dünya gibi bedbaht bir köşke denk gelmeseydi, diyerek duygularını dile getirmiştir. Dünyayı şom bir kâşâneye benzetmiştir.

Göz⁸

Tek hemân teşrîf etsün istemez mi gönlümüz

Çeşm-i ter kâşâne-i şâh-ı hayâlün olmağı

Beyânî (Başpınar, 2008: 608)

“Gönlüm nasıl ki sevgilinin teşrif etmesini istiyorsa, hayal şahının köşkü benim gözlerimdir.”

Şâir, sevgilinin kendisine gelmesini arzularken, bir yandan hayalini bile köşke benzettiği gözlerinde sürekli görmek istediğini söyleyerek, sevgiliye kavuşmanın mümkün olmadığı yerde, köşke benzettiği gözlerinde sürekli olarak sevgilinin hayaliyle baş başa kalmak istediğini dile getirmektedir.

Kış Evi⁹

“Kış evi” başlığını “köşk” kelimesinden ayrı bir başlık altında ele almamızın nedeni bu beyitlerde kış, kar, soğukluk, ateş ve ısınma vb. kelimelerin geçmesi ve kış aylarının vurgulanmış olmasıdır.

Sûz-ı ‘aşkunla bir şeb âh idicek

Korkaram oda yanar kâşâne

Bâkî (Şahin, 2011: 192).

“Senin aşkının yakıcılığıyla bir gece âh edince, kâşâne ateşte yanar diye korkarım.”

⁷ Şâirin bu söylemi evrenin yaratılış aşamalarını anlatan “Fussilet” sûresine dayanmaktadır. “Sonra duman halinde göğe yöneldi...” (Fussilet/11).

⁸ Kâşâne kelimesinin göz'e benzetildiği diğer beyit: 17. yy. Süheylî G.68/4.

⁹ Kâşâne kelimesinin kış evine benzetildiği diğer beyitler yüzyıla göre: 17. yy. Filibeli Vecdî K.21/9; Süheylî G.151/3. 18. yy. İbrahim Tırsî G.184/1. 19. yy. Benderli Cesârî G.191/5.

Bâkî bu beyitte “kâşâne” kelimesini kış evi anlamını çağrıştıracak şekilde kullanmıştır. Şâir, sevgiliye hitaben “senin aşkının yakıcılığıyla bir gece âh edince kâşâne ateşte yanar diye korkarım” diyerek hususi ısıtmalı kış evlerinde ara ara bir kıvılcımla bile kâşânelerde yangın çıktığını da bize beyitle bildiriyor.

Soğukluk, ısınmak ve kış kelimelerinin geçtiği bir diğer örnek beyit 17. yy. şâirlerinden Bosnalı Sâbit'e aittir:

Serdî-i mihrün görüp cânım ısındı hecrüne

Külhan-ı mihnetde kim kâşâne-i deydür bana Bosnalı Sâbit (Aydın, 2019: 644)

“Sevgilinin soğukluğunu gören gönlüm, ondan uzak kalmanın vermiş olduğu hararetle ısındı. O yüzden bu sıkıntı veren dünya bana kış evi gibidir.”

Sevgilinin güneşe benzetildiği bu beyitte ilgisizliği karşısında âşık'ın gönlünün yandığını ve dünyanın kendisine bir kış evi gibi geldiğini dile getirmektedir.

Kuş Yuvası¹⁰

Gülgüli nakş eyleyip kâşânesin bülbüllerin

Yapdı mevsim hâtır-ı vîrânesin bülbüllerin Servet (Özdemir, 2015: 178)

“Bahar mevsimi, bülbüllerin viran olmuş hatırlarını yeniden yaptı ve yuvalarını güllerle bezedi.”

Şâir mevsimin, bülbüllerin viran olmuş hatırlarını yeniden yaptığını ve bülbüllerin gönlünü hoş ettiğini dile getirmektedir. Beyitte geçen gülgüli gül renkli, pembe; kâşâne ise köşk, yuva anlamına gelmektedir. Beyitte köşkların çeşitli çiçek motifleriyle bezenmesi uygulaması hatırlatılmaktadır. Mevsimin bülbüllerin yuvasına gül motifi nakşederek bülbüllerin gönlünü hoş etmesi, baharın gelişyle güllerin yeniden açması ve âşık olan bülbülün mâşuk olan güle tekrar kavuşması anlamındadır.

Kâşânenin kuş yuvasına benzetildiği bir diğer örnek 19.yy. kadın şâirlerimizden Tevhîde Hanım'a aittir:

Dil-figâra küşâd idi yârin sa'âdethânesi

Uçdu koldan şahbazım boş kaldı kâşânesi Tevhîde Hanım (Polat, 2021: 152)

“Sevgilinin evi yaralı gönlüme açılınca doğan kuşu kanatlanıp uçtu yuvası boş kaldı.”

Beyitte şahbaz kuşunun uçmasıyla yuvasının boş kaldığından bahsedilir.

Köşk¹¹

¹⁰ Kâşâne kelimesinin kuş yuvası'na benzetildiği diğer beyitler yüzyıla göre: **17. yy.** Nehcî R.493/2. **19. yy.** Bursalı Emrî Murad Efendi G.127/4.

¹¹ Kâşâne kelimesinin köşk'e benzetildiği diğer beyitler yüzyıla göre: **15. yy.** Necâtî G.293/5, G134/2. **16. yy.** Azîzî Tr.12/1; Behiştî G.484/4; Bursalı Rahmî G.100/4, G.111/5, G.161/5, G.168/4, Mst. 3. 5/1; Cenâbî G.209/1; Edirneli Nazmî G.2952/5, G.2982/4; Gelibolulu Mustafa Âlî G.132/3, G.260/4, G.1260/7, G.947/7, G.1334/3, Kt./164; Hayâlî G.370/4; Kabûlî İbrahim Efendi G.59/1; Mostarlı Hasan Ziyâ'î K. 11/4, G. 207/4, G. 398/1; Muhibbî G.1250/1, G.3303/5; Ramazan Behiştî G. 484/4; Sehâbî G. 163/1, G. 327/1; Edirneli Şevkî G.152/8; Ümîdî Ahmed G. 119/3; Üsküdarlı Aşkî G. 495/5; Sebzî G. 811/6. **17. yy.** Ahmed Nâmî G. 278/5, Tr. 21/2, G. 106/5; Azmizâde Hâletî K27/1, G.328/3, Tr. 8/1, G.362/2; Beyânî G.636/5, G.729/7; Bosnalı Sâbit G.6/3, G.143/3; Emetullâh Hanım Tkb.3/2; Filibeli Vecdî G.56/3; Mezâkî G.32/6, G.184/6; Nâbî G.424/7, G.871/5, Tr.110/7, Tr.8/1; Nâ'îlî-i Kadîm K.16/20, G.45/1; Nâzik G.31/6, G.90/6; Nev'î G.93/2; Nef'î K.34/1, K.34/14; Nehcî G.186/1, G.188/2; Nev'î-zâde Atâyî G.67/1; Sabrî-i Şâkir G.106/5, G.141/7, G.438/5; Sa'dî K.2/10; Siyâhî Dede K.15/3, K.6/17; Süheylî K.3/4, G.135/3, G.314/1; Sükkerî G.10/3; Şehrî Tr.9/6; Şu'ûrî Tr.56/3. **18. yy.** Belîğ Mehmed Emin G.132/1, K.9/27, Tr.1/18; Diyarbakırlı Hâmî Ahmed G.5/11; Dürrî Ahmed G.70/1, Tr.30/3, Tr.48/4; Enderûnlu Hâmîd K.2/16, G.38/4; Erzurumlu Zihnî G.256/5, G.14/2; Hanyalî Nûrî Osmân Tr.47/7, Tr.254/3; Haşmet G.200/5, G.229/5; İhyâ Tr.47/7, Tr.51/6; İzzet Ali Paşa M. 1/8; Kâmî Tr.14/1, Tr.20/3, Tr.20/5, Tr.20/11, Tr.59/8, Tr.72/16; Kânî Tr.50/35, G.194/1, G.89/11, G.194/6; Lebîb Tr.1/1, Tr.23/4; Mehmed Sâlim Tr.14/5,

Sözlükte ilk karşılığı köşk olarak verilen kâşâne kelimesi, klâsik Türk şiirinde de en fazla bu anlamıyla kendisine yer bulmuştur. Bu yüzden örnek beyitlerde de kâşâne kelimesinden ziyade beyitte geçen diğer kavramların kâşâne kelimesiyle olan ilgisi üzerinde durulmuştur.

Benefşe kendüyi zülfüne teşbîh itse incinme

Ki ol bir şâhid-i kâşânedür bâzâre düşmüşdür

Bâkî (Şahin, 2011: 152)

“Menekse kendisini senin saçına benzetirse bundan alınma. Çünkü o pazara düşmüş bir kâşâne güzeldir.”

Osmanlı toplumunda “şâhid-i kâşâne” kavramı pazarda satılan güzel esirlere denmektedir. Esirler de kendi arasında kıymet derecesine göre kimisi yerde kimisi de köşkteki camekân içinde müşterilere takdim edilmektedir. Camekân içinde sergilenenler de en kıymetli olan cariyelerdir. Toplum içinde bu güzellere kâşâne güzeli denmektedir (Şahin, 2011). Bu beyitle birlikte bazı kâşânelerde esir alınan güzellerin bulunduğunu, bunların zaman zaman (değerlerine göre) orada veya pazarda satıldıklarını anlıyoruz. Ayrıca menekşe, köle ve cariyelere isim olarak sık verilir. Şiirde buna da işaret edilmiştir.

A. Talat Onay da “şâhid-i kâşâne” kavramını cariyeye olarak anlamlandırmıştır. Cariye ve kölelerin pazarda satılmasına işaret edilerek burada böyle bir ifade kullanıldığını (2013: 380) söyler. Kâşâne köşkün yanısıra sözlüklerde kış aylarında ikamet edilen veya camekânlı kışlık oda anlamına gelir. Bu anlamda beyitteki kâşâne ve menekşenin birlikte zikredilmesi bazı hassas çiçeklerin kışın dondan korunmak için serada yetiştirilmesiyle ilgili olmalıdır. Menekşe yerde yetişen bir çiçektir. Bu bakımdan kıymeti olmayan değersizliği temsil eder; diğer yandan koyu rengi sebebiyle saç benzetilir. Beyitte, değeri olmayan bir güzel olarak görülen menekşenin kendisini sevgilinin saçına benzetmesi, bir çeşit haddini aşma olarak görülmüş ve Bâkî onu pazara düşmüş bir kâşâne güzeli (şâhid-i kâşâne) olarak tavsif etmiştir. Şâhid-i kâşâne tabiri de bu tür pazara düşmüş cariyelerin camekân arkasında teşhir edilmeleri sebebiyle geliştirilmiş bir tabir olabilir. Değer bakımından yerlerde sürünen birinin, içinde bulunduğu hâle bakmadan kendisini yüce birine benzetmesinin yersizliği böyle bir tabloyla ifade edilmiştir (Şahin, 2011: 151).

Kâşânemün Sehâbî ki gamdur mücâviri

Bir hışt-ı köhnesin Kum u Kâşân’a virmezim

Sehâbî (Bayak, 1998: 135)

“Köşkümün komşusu üzüntü ve gamdır, âşık, o virane kâşânenin yıpranmış bir tuğlasını, İrân’ın Kum ve Kâşân şehirlerine değişmez.”

Şâirin beyitte bu şehirlerden bahsetmesinin sebebi İrân’ın en zengin şehirleri olmalarıdır. Ayrıca ‘Kâşân’ın bu haliyle “hışt-ı köhne”nin zıddı olması kadar ‘kâşâne’ ile ses benzerliğine sahip olması dolayısıyla beyite akıcılık kazandırmıştır. ‘Mücâvir’ bir yere devamlı kalmak üzere göç eden kişiler için

G.292/2; Mehmed Sıdkî Esif G.64/7; Mehmet Tahir Efendi G.263/2; Mustafa Sıdkî G.2/1; Morali Aziz G.103/7; Nedim Tr.39/1, Tr.45/4, K.28/9; Neyli R.21/216; Priştineli Nûri G.21/2, G.85/4, G.214/3; Servet Tr.3/6; Sünbülzâde Vehbî K.9/51, K.11/58, K.7/62, Mst. 1/6; Şeyh Gâlib Tr. 14/17; Şekûrî G.212/1. 19. yy. Bursalı Emrî Murad Efendi Th. 118/1, N. 84, N. 89, Mhm. 4/1, Mhm. 12/4, G.213/1, G.256/4, G.261/2, G.320/5, G.422/3; Câzib G.408/6; Fennî G.71/18; Hâfız ‘Ulvi G.8/1, G.8/8, G.223/1, G.94/3, G.198/6; Hasan Rızâ N.57/6, N.89/1, N.105/3, N.112/2, N.147/12, N.161/3, N.185/6; Karacızâde İzzet Molla G.50/9; Kerküklü Ebû Bekir G.17/3, G.83/2, G.34/2; Kilisli Zihni G.45/5; Mehmed Lebîb Efendi G.59/2; Misli İsmâil Hakkı K. 18/26, G.228/3; Nâfi’ Msd. 1/1, G.61/7; Nâkâm G.49/7, G.242/3, G.247/2; Numân Mâhir Tr. 11/25, Tr. 13/4, G.58/2, G.113/3; Ömer Şevki Mardini D. 82/9; Muvakkit-zâde Muhammed Pertev G.100/7, G.206/3, G.220/1, G.486/5, G.498/5, Tr. 6/5; Şevki İbrahim Efendi G.136/8; Trabzonlu Âgâh Osman Paşa K.9/1, D. 110/2, D. 124/4, D. 155/5; Yenişehirli İzzet G.128/5, G.142/5.

kullanılır. Bu anlamda daha çok Mekke ve Medîne'ye diğer İslam topraklarından göç eden insanlar için, kullanılması dolayısıyla şâir, üzüntü ve kederin de âşık'ın evinden hiç gitmemek üzere yerleştiğini dile getiriyor (Bayak, 1998: 309).

Köşk'le ilgili verdiğimiz son örnekte ise beyitlerde yer alan kelimelerden ziyade beyitlerin anlamından dolayı kendilerine yer verilmiştir:

Ma'şûkun ile bu şeb kâşânemi teşrîf et

Zevk eyleyelim anda ey yâr tek ü tenhâ

Kâşâne-i vîrânem gâyet size lâyıkdır

Şâhâne safâlar kıl tâ subha kadar şâhâ

Hâfız 'Ulvî (Canlı, 2009: 197)

“Sevdiğin ile bu gece sizlere layık köşküme gel, beraber sabaha kadar eğlenelim.”

Şâir, sevgilisini, onun mâşuk'u ile birlikte evine davet etmektedir. Evinin onlara layık olduğundan söz ettikten sonra da onlara hizmet edebileceğini dile getirir. Rakibin eve davet edildiği, hizmet gördüğü gibi durumlara çok sık rastlamadığımız klâsik Türk şiirinde bu ifadelerin yer aldığı beyitlerle şâir, bütün bu klâsik çerçevenin dışında bir söylemde bulunmuştur.

***Meyhane*¹²**

Sakf-ı feleke germ olıcak cür'a saçarız

Kâşâne-i mihnette şu ayyaşlarız biz

Necâtî (Bozkurt, 2019: 251)

“Feleğin kubbesindeki hararetin artmasından dolayı yerin serinlemesi için elem meyhanesinde, kadehteki son yudumu yerlere saçan sarhoşlarız.”

Necâtî, gökyüzündeki sıcaklıktan dolayı hararetin artmasıyla, yeryüzünün serinlemesi adına kadehteki son yudumu zemine damlattığını dile getirmektedir. Bununla birlikte meyhaneyi ıstırap köşküne benzetererek, kendisini ve arkadaşlarını da o köşkteki sarhoşlar zümresi olduğunu ifade eder.

Rûm'un öykünmeye bir 'işret-i kâşânesine

'Acem'ün kim anılır şol Kum u Kâşân u Rey'i

Edirneli Nazmî (Turhan, 2017: 197)

“Rûm diyarının iftihar edecek bir şeyi varsa meyhaneleridir. İran'ın ise Kum, Kâşân ve Rey'ine öykünülür.”

Şâir, ses benzerliklerinden yararlanarak şehir ve mekân üzerinden beyte akıcılık kazandırmıştır.

Ney

Bûrc u bârûsu sanem-hâne-i çarh-ı edvâr

¹² Kâşâne kelimesinin meyhane'ye benzetildiği diğer beyitler yüzyıla göre: **16. yy.** Edirneli Nazmî G. 3614/1, G.6445/2; Gelibolulu Mustafa Âlî K.20/1, G.965/2, G.1043/4, G.1469/6; Hayâlî G.424/5; Revânî G.200/1, G.425/1, G.207/5; Sehâbî G. 332/4; Edirneli Şevkî G.125/4; Ümîdî Ahmet G. 215/1; Usûlî G. 93/4; Zâtî G. 396/1. **17. yy.** Beyânî G.378/6, G.455/8; Mu'în K.5/11; Nâzik G.218/10; Nehcî R.437/2; Azmîzâde Hâletî Mr. 373; Nev'î G.375/2, G.475/1; Tâlib Ahmed Bosnavî G.36/4. **18. yy.** Erzurumlu Zihnî G.299/3; Haşmet G.128/4; Mehmed Sâlim G.99/3; Mehmed Sıdkî Esîf G.4/4. **19. yy.** Enderûnlu Halîm G.89/3; Hamî G.195/1; Kilisli Zihnî G.54/2; Misli İsmâil Hakkı G.202/6; Semiz-zâde Süleyman Rüşdî G.116/8; Şeref Hanım Th. 8/3; Trabzonlu Âgâh Osman Paşa G.85/4, D. 86/1.

Yek-sütûn üzre iken cümle-i kâşâne-i ney

Şeyh Gâlib (Ertürk, 2009: s.117)

“Bütün mükemmel evleri kapsayan ney yek sütûn iken (bir beden iken) kale gibi sığınak ve siperhâne idi devreden zaman içinde puthâne.” (Öztekin, 2007: 51)

Şâir, neyi bir köşk gibi tasavvur etmekte ve ney, tek sütun üstüne inşa edilmiş bir kâşanedir.

Neyin bütün delikleri, tek sütun üzerindeyken kalesi ve kale duvarı zamanın feleğinin puthanesi olmuştur. Neyin tek sütun olması, onun sazlıktaki kâşâne halini anlatmaktadır. Felek dokuz tanedir ve neyde de dokuz boğum vardır. Kâşâne tek sütun iken feleğin puthanesi olması bu yüzdendir.

Çeşm-i pür-hûndan alır rengini gülzâr-ı tarab

Dâğlardan yaraşır revzen-i kâşâne-i ney

Şeyh Gâlib (Öztekin, 2007: 50)

“Mutluluğun gül bahçesi rengini kan içindeki gözlerden alır. Ney köşkünün pencereleri dağlardan oluşursa yaraşır.”

Şâir, neyi bir kâşâne gibi hayal etmekte ve o kâşânenin pencerelerini, ateşle oluşan yaraya benzetmektedir.

Kâşânenin, neye benzetildiği örneklerin Şeyh Gâlib'te bulunması onun Mevlevî olması ve mevlevîlikte ney ögesinin önemli bir konumda bulunmasıyla açıklanabilir.

Ser/Baş

Seründe dâğdan dervâzeler revzenler aç zîrâ

Serây-ı pâdişâh-ı ‘aşkdır kâşânesiz olmaz

İzzet Ali Paşa (Tatlıkatık, 2020: 273)

“Başında yaralardan kapı ve pencereler aç, zira aşk şahının sarayı bunlarsız olmaz.”

Aşk veya güzellik hükümdarı olarak nitelendirilen sevgilinin sarayı, âşık'ın serinde kurulmuştur. Âşık'ın seri aşk sultanının sarayı olarak hayal edilir ve başında yaralar açılması tavsiye edilir, çünkü aşk padişahının sarayı için çatı katındaki odacıklar ve kuş yuvaları şarttır.

Samimi âşık'ın nişanelerinden biri de kendi bedeninde yaralar açabilmesi olduğundan, başta açılan yaralar saray kubbelerinde bulunan kuş yuvalarına benzetilerek yaraların âşık için olmazsa olmaz nitelikte olduğu ifade edilir. Klâsik türk şiirinde şâirler, sevgiliden yana gelen eziyetler neticesinde sinelerinde yaralar açıldığını dile getirirken, İzzet Ali Paşa ise orijinal olan bu benzetmesinde genel olarak sine yerine serinde yaralar açılmasını isteyerek geleneğin dışına çıkmıştır.

Sevgili¹³

Yohsa bu kâşâne bir mahbûbe-i mümtâzdur

Nakşının her noktası bir hâl-i miskiyyü'l-hitâm Dürrî Ahmed (Vural, 2019: 184)

“Güzelliğinin her noktası misk kokulu benleriyle güzel bir şekilde tamamlamakta, yoksa bu kâşâne seçkin ve sevilen bir âfet midir?”

¹³ Kâşâne kelimesinin sevgili'ye benzetildiği diğer beyitler yüzyıllara göre: **16. yy.** Muhibbî G.1202/3. **17. yy.** Azmizâde Hâletî K. 27/1.

Şâir, her bir ayrıntısını beğendiği ve misk kokulu benlere benzettiği köşkü, güzel bir kadın gibi hayal etmektedir.

Şarap Kadehi

Ey bâde-i gül-çehre müdâm al giyersin

Bu şive nedir şâhid-i kâşâne değilsen

Necâtî (Acar, 2009: 68)

“Ey gül yanaklı, eğer pazarda satılan güzellere değilsen bu şiven nedir ve neden sürekli kırmızılar içerisinde.”

Pazarda kıymeti yüksek esirler köşk içerisindeki camlı odada sergilenirlerdi. Şarap da cam kadeh içinde bulunduğu için olmalı kadeh kâşâneye, şarap da şâhid-i kâşâneye benzetilmiştir.

Yanak

Sâde düşmüş hâlden yârun ruhu kâşânesi

İy dil-i bî-çâre kimdür bî-meges hab isteyen

Cem Sultan (Ersoylu, 1981: 216)

“Ey çaresiz gönül! sineksiz bir uyku çekmek isteyen de kimdir. Sevgilinin yanak köşkü benlerden dolayı gösterişsiz kalmıştır.”

Cem Sultan’a ait bu beyit farklı şekilde okunmaya müsait bir yapısı bulunmaktadır.

Nasıl sineksiz bir uyku çekmek mümkün görünmüyorsa, sevgilinin yüzüne hâl/ben olmadan düşünmek de imkânsızdır. Bir diğer yorum ise: yüzünde hâl/ben olmadığı için sevgilinin yanağı sade, gösterişsiz kaldığı şeklinde de anlaşılabilir.

Kâşânenin Benzetildiği Soyut Unsurlar

Murâd/İstek¹⁴

Kâşâne-i murâdımı pür-zîver eyledim

Nakş u nigâr-ı dîde-i hûn-bâr-ı ye’sden

Şeyh Gâlib (Özden, 2021: 517)

“İsteklerimin köşküne nakış ve resimleri yapabilmek için sürekli kanlı gözyaşları akıtmaktayım.”

Âşık’ın istekleri bir köşke benzetilir ve bu isteklerine kavuşabilmek için sürekli gözyaşları döker. Âşık bu köşkün nakışlarını, süslemelerini ümitsizlikle gözlerinden saçtığı kanlı yaşlarla yapmıştır.

Kanlı gözyaşı beyitlerde kırmızı boyaya teşbih edilir. Kanlı gözyaşları, nakış ve resim yapmak için kullanılmak üzere kullanılan kırmızı renkli boya yerine kullanılmaktadır.

Aşk¹⁵

Medd-i basarum sâha-i gülzâr-ı ‘ademdür

Asûde-dil-i gûşe-i kâşâne-i ‘aşkam

Fehîm-i Kadîm (Üzgör, 1991: 566)

¹⁴ Kâşâne kelimesinin istek ve arzu’ya benzetildiği diğer beyitler: 19. yy. Numân Mâhir G.17/7; Muvakkit-zâde Muhammed Pertev G.437/3; Şeref Hanım Tr. 31/3.

¹⁵ Kâşâne kelimesinin aşk’a benzetildiği diğer beyit: 17. yy. Tâlib Ahmed Bosnavî G.40/3.

"Uzak görüşüm, yokluk bahçesine kadar uzanır, aşk köşkünün köşesinde gönlü huzur dolu bir haldeyim."

Fehîm Dîvânı'nda aşkın teşbih edildiği mekân kâşânedir. Âşık, aşk köşkünün kuytu bir köşesinde gönlü huzura ermiş bir şekilde günlerini geçirmektedir.

Cefâ/Mihnet

Vefâ bâzârının gevher-fürûşu

Cefâ kâşânesinin bâde-nûşu

Necâtî (Bozkurt, 2019: 68)

"Ey vefa pazarının cevher saçanı, cefa köşkünün şarap içeni!"

Sevgiliden gelen eziyet, âşık'a mutluluk ve huzur verdiği için, içinde şarap ve eğlence meclislerinin tertip edildiği, aşk şarabının yudumlandığı bir köşke benzetilmiştir.

Sakf-ı feleke germ olıcak cür'a saçarız

Kâşâne-i mihnette şu ayyaşlarız biz

Necâtî (Bozkurt, 2019: 251)

"Biz hararetlenince felek göğüne şarap tortusu saçan, dert köşkündeki ayyaşlarız."

Eziyet ve mihnet, bir yandan arzu edilemeyen bir durum gibi görünse de aslında âşık'ın içinde hayatını sürdürmekten zevk aldığı ve sürekli yudumladığı aşk şarabı ile her daim sarhoş olarak yaşadığı bir köşke benzetilmiştir. Ayrıca bu beyitte kadehinin dibindeki cür'a denilen tortu kısmının havaya doğru saçılması âdetine telmih yapılmıştır.

Kâşâne-i cevr olmaga ol şâha mübârek

Çak vaz'-ı esâsında beni eyledi kurbân

Azmîzâde Hâletî (Özkul, 2019: 147)

"Eziyet sarayı o padişaha (sevgiliye) hayırlı olmasın. Çünkü (o sarayın) temelinde beni kurban etti."

İslam dininde yeri olmayan uygulamalardan biri de köşk vb. yapılar için kurban kesme olayıdır. Hâletî, beytinde bu uygulamaya da işaret eder.

Cennet Köşkü'¹⁶

Yüri var bağ-ı Rıdvânı bana 'arz eyleme zahid

İrüp mücellâ-yı hüsn-i yâra kâşânededen geçdüm

Ümîdî Ahmet (Buyruk, 2009: 324)

"Ey zahid! bize sürekli cennet bahçelerini anlatıp durma. Biz sevgilinin ayna gibi parlak yüzüne bakıp, (cennet) köşklerinden geçmişiz."

Şâir, sevgili uğruna hatibin vaazında bahsettiği cennet bahçesi ve köşklerinden vazgeçtiğini dile getirmektedir.

Tûde-i müşğ ü zeberced bir yeşil yaprağadır

Mevt-i ahdardır eden kâşâne-i Rıdvânı sebz

Şeyh Gâlib (Ekici, 2016: 381)

¹⁶ Kâşâne kelimesinin cennet köşkü'ne benzetildiği diğer beyitler yüzyıla göre: **16. yy.** Hüdayî-i Kadîm G.121/5. **18. yy.** Hanyalı Nûrî Osmân Tr.95/6.

“Misk kokuları ve zebercedler (Cennet bahçesinin) bir yaprağıdır. Cennet köşkünü yeşillendiren ise, yeşil ölümdür.”

İnsanoğlunun cennete gitmesi için öncelikle ölmesi gerekmektedir. Şâir burada ölümü, yeşil renkli hayal etmekte ve bu ölümün Rıdvan köşklere olan cennetin köşklere yeşillendirdiğini ifade etmektedir. Ayrıca zeberced, zümrütten daha açık yeşil olup zümrüt kadar değerli değildir. Bu beyitte yeşil rengiyle yaprağın benzetilene olarak geçer.

Fikir

Klâsik Türk şiirinde taradığımız divânlar içerisinde kâşânenin düşünceye benzetildiği tek örnek 19. yy. şâirlerinden Hasan Rızâ tarafından verilmiştir:

Rıza kâşâne-i fikrimde vüs'at yokdur ammâ kim

Hayâlim nakş iden hâmem dehânım bî-zebân söyler Hasan Rızâ (Karaman, 2009: 109)

“(Ey) Rızâ! fikir köşkümde genişlik yoktur; ama düşlerimi süsleyen kalemim, ağzım dil olmaksızın söyler.”

Hasan Rızâ, kendi şâirliğini övmüş, düşüncelerini ifade etmekte kaleminin yeteneğine işaret etmiştir.

Gökyüzü/Felek¹⁷

‘Âli o kadar kadri ki dergâhına nisbet

Kâşâne-i nüh-tâk-ı felek teng serâdur Neşâtî (Savran, 2003: 316)

“Kıymeti o kadar yüce ki sarayına nazaran dokuz katlı felek köşkü yanında küçük kalır.”

Neşâtî o devir inancıyla ilgili olarak feleklerin yeryüzü üzerine soğan halkaları gibi bir kubbe şeklinde inmesine işaret etmektedir. Övülen kişinin sarayına göre, dokuz kat felek köşklere kubbesi, çok küçük kalır.

Kâşâne-i gerdûn yıkılır âha tayanmaz

Cânlar yakanın sanma ki cân u dili yanmaz Sünbülzâde Vehbî (Kara, 2015: 23)

“Âh öyle tesirlidir ki, edilen âh'ın etkisiyle feleğin evi, gökyüzü yıkılır, sanma ki canlar yakanın canı, gönlü yanmaz.”

Kötülük yapanın veya ona aracı olanın muhakkak yapmış olduğu kötülüğün cezasını çekeceğini ve bunun İlâhî adaletin değişmez bir kanunu olduğunu bildiren Vehbî, ayrıca zulmün sonunun pişmanlığa tebdil edeceğini bildirmiştir.

Kâşânenin feleğe benzetildiği son örnek beytimiz ise 19. yy. şâirlerinden Nûrî tarafından söylenmiştir.

Yıkamaz tişe-i gam hemçü ‘amûd-ı âh-ı derûn

Zîr-i kâşâne-i eflâke dem-â-dem tayanur Nûrî (Yılmaz, 2010: 123)

¹⁷ Kâşâne kelimesinin felek/gökyüzü'ne benzetildiği diğer beyitler yüzyıla göre: 16. yy. Bursalı Rahmî K.12/17; Gelibolulu Mustafa Âli G.1162/4; Hayâlî G.234/1; Senî Ali G.70/10, G.234/8; Üsküdarlı Aşkî G. 336/7; Zâtî K. 71/27, K. 86/18, K.63/7. 18. yy. Şekûrî G.314/2; Lebîb K.5/4. 19. yy. Kilisli Zihmî G.36/3.

"Gam kazması, içteki âh sütunlarını yerle bir edemez; çünkü her defasında felek köşkünün altına dayanır."

Gam baltaya benzetilmiş ve âşik'ın içindeki âh sütunlarını yıkamaz şekilde tahayyül kurulmuştur.

Gönül¹⁸

Klâsik Türk şiirinde köşk kelimesinden sonra kâşânenin en fazla teşbih edildiği unsur gönüldür. 14.yy. hariç her dönemde örnekleri mevcuttur.

Göz açup gördüm yüzün 'ışkunla memlû oldı dil

Revzen-i kâşânenen kesb-i havâ mıdur garaz

Hüdayî-i Kadîm (Ulualan, 2020: 108)

"Dünya tüccarı elde malımız yoksa ne yapalım sevgi hazinesinin saklı olduğu yıkık bir gönlümüz vardır."

Hüdayî, gönlünün zengin olduğunu ve sevgi ile dolup taşıdığını dile getirmektedir. Köşkler, devasa ve gösterişli yapılardır. Köşkerin bu özelliklerinden yola çıkarak gönül kavramı kâşâne mefumuyla somutlaştırılma yoluna gidilmiştir. Bu benzetmeyle sevgiliye gönülde ne kadar büyük bir yer ayrıldığı dile getirilmiştir.

Şitab idüp şitada rıhlet itme hânedan çıkma

Ziya-bahş ol otur ateş gibi kâşânenen çıkma

Kabûlî İbrahim Efendi (Erdoğan, 2008: 700)

"Ey sevgili acele karar vererek bu soğukta ışık saçan ateş gibi gönlümden ayrılma."

Sevgiliye seslenen şâir, acele karar verip gönlünden ayrılmasını istememektedir. Ayrıca kâşâneler kış evi olarak kullanıldığından dolayı gerçek anlamını da düşündürecek şekilde beyitte kullanılmıştır.

Tiredür zülfün gamından bu dil-i vîrânemüz

Gün yüzün 'arz eyle tâ rûşen ola kâşânemuz

Muhibbî (Zöhre, 2016: 153)

"Bu deli gönlümüz saçının gamından dolayı karanlıktır. Güneş yüzünü sun ki yuvamız aydınlansın."

Sevgilinin saçlarının gamından dolayı âşik'ın gönlü karanlıkta kalmaktadır; ancak o güneşe benzeyen yüzünü gösterdiği zaman kâşâne aydınlanmış olacaktır. Muhibbî, sevgilinin yüzünü parlaklığı sebebiyle güneşe, gönlünü ise yıkılmış bir kâşâneye benzetmiştir.

¹⁸ Kâşâne kelimesinin gönül'e benzetildiği diğer beyitler yüzyıla göre: **15. yy.** Cem Sultan G.331/3. **16. yy.** Bursalı Rahmî G.147/4; Cenâbî G.44/2, G.306/2; Edirneli Nazmî G.927/3, G. 4136/4, G. 4623/5, G.2041/3; Gelibolulu Surûrî Kt./5; Gelibolulu Mustafa Âlî G.577/2, G.818/3; Kabûlî İbrahim Efendi G.348/1; Manastırlı Celal Bey G. 260/2; Mehmed G.2/4; Muhibbî G.481/4, G.2479/3; Sebzî G. 28/3, 869/4; Şâhî G. 159/4; Şuhûdî G.109/2; Taşlıcalı Yahyâ G. 378/2. **17. yy.** Âgâh G. 183/1, G. 200/3; Ahmed Nâmî G. 170/6, G. 275/4; Azmîzâde Hâletî G.312/3, G.828/5, Mr. 237; Beyânî G.30/1, G.761/3; Bosnalı Sâbit G.260/4; Emetullâh Hanım G.5/2; Fenâyî "G.115/7; Ferîdî G.341/1; Nâbî G.527/4, G.216/5; Nâ'îlî-i Kadîm G.123/2; Nâzik G.40/5, G.64/7, G.207/7; Nehcî G.155/6, G.207/1, G.390/3, R.493/2; Nevî G.331/1; Sabrî-i Şâkir G.95/2; Zevkî G.261/9, G.265/2, G.238/8, G.317/4, G.376/6, G.381/4, G.443/7, G.444/5, G.478/3. **18. yy.** Antepli Aynî G.132/1; Belîğ Mehmed Emin K.11/11, G.95/4; Diyarbakırlı Hâmî Ahmed M.7/25; Erzurumlu Zihni G.297/3; Halil Nûri R.31; Hanyalı Nûri Osmân Müs.21/4, G.504/5; İhyâ G.82/5, G.139/1, G.225/2; Mehmed Sıdkî Esif G.60/1; Mehmet Tahir Efendi G.10/5; Muhammed Hulûsî G.60/1; Mustafa Sıdkî G.5/2; Priştineli Nûrî G.191/6; Şeyh Gâlib G.328/1; Tayyar Mahmud Paşa G. 146/1. **19. yy.** Âbid Efendi G.127/2; Ahmed Bâdî G.155/4, G.154/5, G.50/2; Aydı Baba G.76/6, G.103/4; Bursalı Emrî Murad Efendi Th. 11/2, Mhm. 69/1, Mr. 26, G.240/5, G.248/4, G.280/1, G.454/3; Câzib G.28/6, G.288/1, G.459/3; Enderûnlı Halîm G.92/1; Fennî G144/2; Himmetzâde Ahmed Cezbî G.57/10, N. 886; Kilisli Zihni Th. 7/9; Mahmud Celaleddin Paşa G.35/5; Mehmed Ali Hilmi Dede Baba G.85/5, G222/2; Mehmed Lebîb Efendi G.15/2, G.315/3, G.355/1; Meşhurî K.19/36; Misli İsmâil Hakkı G.251/2, Mrb. 6/6, Msm. 26/4, G. 8/5, G.68/5, G.106/5, G.109/2, G.169/5, G.197/5, G.259/3; Muhammed Tahir Safveddin G.161/3; Mustafa Refik G.23/3; Nâkâm G.184/7, G.204/1, G.287/7, G.597/6, G.599/6, G.754/3, Tr. 9/3; Osman Nevres G.287/1; Muvakkît-zâde Muhammed Pertev G.403/5, G.474/2; Semiz-zâde Süleyman Rüşdî G.1/4, G.244/2; Şeref Hanım G.106/8, G.165/2, Kt. 106/1; Şevkî İbrahim Efendi G.97/3, G.114/5; Üsküdarlı Fodlacızâde Ahmed Rasim G.116/1.

Var kûy-ı harâbâta yapıt tâ yıkılınca

Kâşâne-i dil şevk ile âbâd gerekdir

İzzet Ali Paşa (Tatlıkatık, 2020: 159)

“Var git meyhane köşelerine eğlenmene bak ta yıkılincaya kadar. Zira gönül köşlerine arzu ile imâret gerekmektedir.”

Genellikle terkedilmiş kuytu yerlerde imar edilen meyhaneler, kendileri virane olsa da gönüllerin yapıldığı yani mamur olduğu yerlerdir. ‘Yapılmak’ deyimini meyhaneye gidip eğlenerek sarhoş olmak manasına gelir ve ‘yıklmak’ kelimesi ile birlikte kullanılarak çeşitli söz oyunları yapılır. Âşık, izbe bir mekân olan meyhanede ayakta duramayıp ayakları yerden kesilene kadar içer ve bu sayede gönlü yapılır yani âbâd olur.

Ye’s bir mihmân-ı gamdır hâtırım kâşânesi

Dâğ bir mürg-i semenderdir ten âteş-hânesi

Şeyh Gâlib (Özden, 2021: 444)

“Âşık’ın bedenindeki yaralar semender kuşu, bedeni de bu semendere yuva olan ateş-hânedir.”

Yeis, gamın misafiridir, âşık, bu misafiri gönül köşkünde ağırlamaktadır. Âşık’ın gönlü her daim, gam ve keder içindedir. Âşık için gam kıymetli bir misafirdir. Âşık bu misafiri layıkıyla ağırlayabilmek için gönlünü bir köşke çevirmiştir.

Huy Karakter¹⁹

Tab’umuz mecma’-ı şûhân-ı mezâmin oldı

Tab’-ı Fevzî gibidür ol dâhî kâşâne-i feyz

Fevzî (Kaplan, 2019: 17)

“Mazmunlar güzelinin tabiatında toplandığından, marifet köşkü de dolayısıyla Fevzî’nin mizacı gibidir.”

Mazmunların güzellerinin tabiatında toplandığını dile getiren şâir, bu durumuyla mizacının feyz kâşânesi gibi olduğunu söyler.

Kaf Dağı

Bî-nemektir kıl ü kâli Misli’nin gerçi heme

Gûş kıl hâtır için kâşâne-i ‘ankâya es

Misli İsmâil Hakkı (Gökçe, 2011: 230)

“(Ey) Misli, dedikodunun tadı tuzu olmasa da söylenenlere kulak ver ve hatır için Ankâ’nın yuvasına yönel.”

Klâsik Türk edebiyatında Kaf Dağı’nda yaşadığına inanılan Ankâ, tıpkı insanlar gibi düşünür ve konuşur. Geniş bilgi ve hünere sahiptir; kendisine danışan padişah ve yiğitlere nasihat eder (Canım, 2018: s.474). Şâir beyitte hüner ehli olmasına ve ‘kâşâne-i ‘ankâ’ tabiriyle de Kaf Dağı’na işaret etmektedir. Şâirin kâşâne için yaptığı bu teşbih başka hiçbir şâirde bulunmayıp orijinal bir benzetmedir.

¹⁹ Kâşâne kelimesinin karakter’e benzetildiği diğer beyit: 19. yy. Hasan Rızâ N.101/8.

Şiir

Kâşânenin şiire benzetildiği tek beyit 19. yy. şâirlerinden Sebk-i Hindî temsilcisi Sabrî-i Şâkir tarafından söylenmiştir:

Döşense vaktidür nat' u du'â kâşâne-i nazma

Tamâm itdi binâ-yı medhüni endîşe mi'mârı

Sabrî-i Şâkir (Çeçen, 2010: 211)

"Fikrimin mimarı dua ve na't (tuğlalarını) şiir kâşânesine döşeyerek övgü binasını tamamladı."

Düşüncesini somutlaştırma yoluyla bir mimara benzeten Şâkir, şiir köşkünü de bu mimarın inşa ettiğini dile getirmektedir.

Ümit

Kâşânenin soyut unsurlardan teşbih edildiği son kavram ümittir. Bu örneğe yine Sebk-i Hindî temsilcisi Sabrî-i Şâkir'in dîvânında rastlamaktayız:

Nâ-kâm-ı şehri 'aşka yiter külhan-ı bekâ

Nev-câh-ı vaşl-ı dil-bere kâşâne-i ümîd

Sabrî-i Şâkir (Çeçen, 2010: 71)

"Nasıl ki aşk şehrinin bahtsızına bekâ külhanı yeterse, sevgiliye kavuşma makamı olarak da ümit kâşânesi yeter."

Külhan (hamam) âşık'ın içinde bulunduğu aşk ateşinin yandığı yerdir. Kendisini külhandaki talihsiz biriyle kıyaslayan şâir, sevgiliyle bir olunacak mekânı, kâşâneye benzettiği ümitleri olarak düşünmektedir.

Sonuç

Mimari yapılardan biri olan kâşâne ve kâşânenin benzetildiği somut ve soyut unsurlar klâsik Türk şiirinde bir hayli kullanılmıştır. Kâşâne kelimesiyle kurulan benzetmelerdeki çeşitlilik geçen yüzyıllar içerisinde artmaya başlamış ve düşüncenin somutlaşması adına mimarî metaforlar şâirler tarafından sık sık tercih edilmiştir.

Çalışmamızda kâşâne mefhumuna on beşi somut on biri ise soyut olmak üzere toplamda yirmi altı farklı karşılık verildiği tespit edilmiştir. Farsça bir kelime olan kâşâneyi dîvân sahibi şâirler en fazla sözlükteki ilk karşılığı olan köşk kavramıyla kullanmışlardır. Köşk kelimesini gönül, meyhane, dünya vd. takip etmiştir. Kâşâne kelimesinin klâsik Türk şiirinde tek veya az sayıda örneği verilmiş olan orijinal benzetmelerin (bahçe, cami, tekke, göz, ney, ser/baş, şarap kadehi, yanak, aşk, fikir, huy, Kaf Dağı, şiir ve ümit) yarısına yakınının Sebk-i Hindî çizgisinde kalem oynatan şâirlerimiz (Şeyh Gâlib, Bosnalı Sâbit, Fehîm-i Kadîm, Sabrî-i Şâkir) tarafından verilmiş olmasının nedeni, Sebk-i Hindî'nin temelinde yatan başkasına benzememe veya daha önce kullanılmamış olması fikri yatmaktadır.

Sonuç olarak klâsik Türk şiir anlayışındaki mimarî ve onun bir ögesi olan "kâşâne"nin izlerini süren bu çalışmada, mimarînin bu kültürdeki yeri ve kâşânenin mimarî yapılarda ifade ettiği anlamı göstermeye çalıştık. Kâşâne mefhumunun klâsik Türk şiirindeki kullanımı üzerine yaptığımız bu çalışma, kelimenin yüzyıllar içerisindeki anlam dünyasını gözler önüne sermiştir. Bu tür benzetme öğelerinin tespitine

dayalı çalışmaların klâsik Türk şâirlerinin ortak malzemeleri nasıl kullandıkları ve şâirlerin fikir ve hayal dünyası hakkında bizlere fikir vermiştir. Ayrıca şâirler arasındaki üslûp benzerlik ya da farklılıkların tespiti şâirlerin geleneği takip edip etmediği konusunda da fikir verici olacaktır.

Çıkar Çatışması Beyanı

“Klâsik Türk Şiirinde Kâşâne Mefhumu” başlıklı makalem ile ilgili herhangi bir kurum, kuruluş, kişi ile mali çıkar çatışması yoktur.

Kaynakça

- Acar, S. (2009) *Necati Bey Dîvânı Sözlüğü (Bağlamlı Dizin ve İşlevsel Sözlük)*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Selçuk Üniversitesi.
- Aydemir, Y. & Çeltik, H. (2017) *Meşhurî Dîvânı*, Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Kütüphaneler ve Yayımlar Genel Müdürlüğü. <https://ekitap.ktb.gov.tr/TR-196428/selanikli-meshuri-divani.html>
- Aydın, G. (2019), *Bosnalı Sâbit Dîvân'ın Bağlamlı Dizini ve İşlevsel Sözlüğü*, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Gazi Üniversitesi.
- Başpınar, F. (2008), *17. Yüzyıl Şâirlerinden Beyânî'nin Dîvân'ı (İnceleme – Tenkitli Metin)*, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Marmara Üniversitesi.
- Bayak, C. (1998), *Sehâbî Dîvânı ve Konu İndeksi*, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), İstanbul Üniversitesi.
- Bozkurt, S. (2019), *Necâti Bey Dîvânı'ndaki Soyut Kavramlar*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul Üniversitesi.
- Buyruk, İ. E. (2009), *Ümîdî Ahmet Dîvânı (İnceleme-Metin-Özel Adlar Dizini)*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Hacettepe Üniversitesi.
- Cangöz, G. (2010), *Siyâhî Dede Dîvânı (İnceleme – Transkripsiyonlu Metin)*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Kocaeli Üniversitesi.
- Canım, R. (2018), *Dîvân Edebiyatının Kaynakları*, İstanbul: Akıl Fikir Yayınları.
- Canlı, M. (2009), *Hâfız 'Ulvî Dîvânı (İnceleme-Metin-Dizin)*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Gazi Üniversitesi.
- Çeçen, M. K. (2010), *Sabrî Mehmed Şerîf (Hayatı, Sanatı, Dîvânı'nın Tenkitli Metni ve Tahlili)*, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Fırat Üniversitesi.
- Demirkazık, H. İ. (2011), *Dîvân Şiirinde Karga*, *Türk Kültürü İncelemeleri Dergisi*, Sayı: 24, 131-178, İstanbul.
- Devellioğlu, F. (2008), *Osmanlıca – Türkçe Ansiklopedik Lügat*, Ankara: Aydın Kitabevi.

- Ekici, M.M. (2016), *Şeyh Galip Dîvânında Benzetmeye Dayalı Edebî Sanatlar*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Kırklareli Üniversitesi.
- Erdoğan, M. (2008), *Kabûlî İbrahim Efendi, Hayatı, Edebî Kişiliği ve Dîvânı (İnceleme-Tenkritli Metin-Dizin)*, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Gazi Üniversitesi.
- Ersoylu, H. (1981), *Cem Sultan'ın Türkçe Dîvân'ı*, Konya: Kervan Kitapçılık.
- Ertürk, E. Ş. (2009), *18. Yüzyıl Klâsik Türk Şiirinde Mûsikî (Nedim, Şeyh Gâlib, III. Selim)*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Sakarya Üniversitesi.
- Faroqhi, (2014), *Suraiya Osmanlı Kültürü ve Gündelik Yaşam*, çev. Elif Kılıç, İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları.
- Gök, S. (2017), *Hayretî Dîvânı Sözlüğü (Bağlamlı Dizin ve İşlevsel Sözlük)*, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Gazi Üniversitesi.
- Gökçe, E. (2011), *Mislî İsmâ'îl Hakkı ve Dîvânı*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Gazi Üniversitesi.
- Gölpınarlı, A. (1963), *Mevlevî Adap ve Erkanı*, İstanbul: İnkılap ve Aka Kitabevleri.
- İpekten, H. (2012), *Eski Türk Edebiyatı Nazım Şekilleri ve Aruz*, İstanbul: Dergâh Yayınları,
- İsozaki, A. (2006), *Metafor Olarak Mimari*, çev. Barış Yıldırım, İstanbul: Metis Yayınları.
- Kağmıcı, L. (2008), *Nedim Dîvânı'nda Mimârî, Eşya ve Kıyafet*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Gazi Üniversitesi.
- Kaplan, Y. (2019), *Fevzî Dîvânı*, Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Kütüphaneler ve Yayımlar Genel Müdürlüğü. <https://www.fikriyat.com/ekitap/detay/fevz-dvni/1>
- Kara, M. (2015), *Sünbülzâde Vehbî Divânı'nda Maddî Kültür Unsurları ve Toplumsal Hayat*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul Üniversitesi.
- Karadeniz, M. U. (2018). Klasik Türk Şiirinde Mimarî ve Mimarî Bir Unsur Olarak Kubbe, *Türk İslam Dünyası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 17, 496-511.
- Karaman, G. (2009), *Hasan Rızâ Dîvânı (İnceleme-Metin-Nesre Çeviri)*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Kocaeli Üniversitesi.
- Kavruk, H. & Selçuk, B. (2017), *Filibeli Vecdî Dîvânı*, Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Kütüphaneler ve Yayımlar Genel Müdürlüğü. <https://ekitap.ktb.gov.tr/TR-195644/filibeli-vecdi-divani.html>
- Kesik, B. (2018) *Cenâbî Dîvânı*, Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Kütüphaneler ve Yayımlar Genel Müdürlüğü. <https://ekitap.ktb.gov.tr/TR-215706/cenabi-divani.html>
- Mütercim Âsım, (2009), *Burhân-ı Katı*, (Haz. Mürsel Öztürk ve Derya Örs), İstanbul: TDK. Yayınları.
- Okuyan, M. (2022). *Kur'an (Meal-Tefsir)*, İstanbul: Haliç Üniversitesi Yayınları.

- Onay, A. T. (2013), *Eski Türk Edebiyatında Mazmunlar ve İzahı*, haz. Cemal Kurnaz, Ankara: Berikan Yayıncılık.
- Özkul, Y. (2019), *Azmî-zâde Hâletî Dîvânı'nın Tahlili*, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Sakarya Üniversitesi.
- Özdemir, F. M. (2015), *Servet Dîvânı (İnceleme – Metin)*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul Üniversitesi.
- Özden, S. (2021), *Şeyh Gâlib Dîvânı'nın Tahlili*, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), İstanbul Üniversitesi.
- Öztekin, M. B. (2007), *Fuzûlî ve Şeyh Gâlib Dîvânlarında Ney Metaforu*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Fırat Üniversitesi.
- Polat, K. (2021), *Tevhîde Hanım Dîvânı'nın Tahlili*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Muş Alparslan Üniversitesi.
- Savran, Ö. (2003), *Neşâtî Dîvânı'nın Tahlili*, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Pamukkale Üniversitesi.
- Serdaroğlu, V. (2007), “Şiir ve Mimari: On Altıncı Yüzyıl Klasik Türk şiirinde Âşık ile Maşuka Dair Mimari İmgeler” *[Bildiri]*. *I. Uluslararası Türk Dili ve Edebiyatı Sempozyumu*, Isparta Süleyman Demirel Üniversitesi.
- Şahin, E. (2011), *Bâkî Dîvânı'na Göre 16. Yüzyıl Osmanlı Toplum Hayatı*, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), İstanbul Üniversitesi.
- Tatlıkatık, C. (2020), *İzzet Ali Paşa Dîvânının Tahlili*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Afyon Kocatepe Üniversitesi.
- Tökel, D: A. (2016), “Divan Şiiri ve İstanbul'un İmar Tarihi”, *Osmanlı İstanbulu IV: IV. Uluslararası Osmanlı İstanbulu Sempozyumu Bildirileri 20-22 Mayıs 2016*, İstanbul: 29 Mayıs Üniversitesi Yayınları, s. 473-494.
- Tuğlacı, P. (1971), *Okyanus Türkçe Sözlük*. c. 3, İstanbul: Pars Yayınları.
- Turhan, K. (2017) *Edirneli Nazmî'nin Şiirlerinde Mekân*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Adıyaman Üniversitesi.
- Ulualan, S. (2020), *Hüdâyî (Salâ Mushsı) Dîvânı Sözlüğü [Bağlamli Dizin ve İşlevsel Sözlük]*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Eskişehir Osmangazi Üniversitesi.
- Üzgör, T. (1991), *Fehîm-i Kadîm (Hayatı, sanatı, Dîvân'ı ve Metnin Bugünkü Türkçesi)*, Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Yayınları.
- Vural, R. (2019), *Dürrî Ahmed Efendi Dîvânı (İnceleme-Metin)*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Akdeniz Üniversitesi.
- Yenişehirlioğlu, F. (2002), “Klasik Dönem Osmanlı Sanatı”, *Türkler*, (ed.) Hasan Celal Güzel, Kemal

Yıldızhan, R. (1997), *Fuzûlî, Bâkî, Nefî ve Nedîm Dîvânlarında İç Mekân*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Çukurova Üniversitesi.

Yılmaz, A. (2010), *Nûrî, Hayatı, Edebi Kişiliği, Dîvânı ve Dîvânı'nın İncelenmesi*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Afyon Kocatepe Üniversitesi.

Zöhre, A. (2016), *Muhibbî Dîvânı'nda Sosyal Hayat*, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Sakarya Üniversitesi.

Extended Abstract

Culture; society's art, literature, architecture, geography, etc. It is shaped by the combination of many elements. Since literary works directly or indirectly reflect the period in which they were written, it may be possible to grasp the mentality, sensitivity perceptions, taste of art, understanding of education and traditions of a period by looking at the literary works of that period. For this reason, it is certain that it is of great importance to focus on the literary works of that period in order to evaluate a period in its own conditions. In this study, which we have prepared for this reason, we will focus on the "kashane", one of the architectural building elements, and thus we will try to determine the "kaşâne" perception in classical Turkish poetry.

Classical Turkish poets touched upon architectural structures in their works. Some parts of these texts include madrasas, mosques, fountains, mansions, palaces, dervish lodges, bridges, etc., built in their own time. dedicated to explaining concrete works. Therefore, classical Turkish poets not only witnessed the construction of almost all architectural works built in their own time, but also immortalized these works with their poems.

In this study, one of the elements of simile used in classical Turkish poetry, the kashane and the abstract and concrete elements that the kashane is likened to will be emphasized. In our study, after giving information about the kashane, based on the information given in various sources, it will be tried to show the abstract and concrete elements that the word kashane is likened through the sample couplets selected from the poetry of the classical Turkish poet. In addition, an evaluation will be made about the frequency of use of these elements in the scanned divans. The concept of kashane to poetry; who it belongs to, its ostentatious structures, functions and the date of its construction, etc. has been the subject of many aspects. Classical Turkish poets used it to embody abstract dreams or to liken it to other concrete elements.

From this point of view, this study has been created on the basis of over five hundred couplets obtained by scanning over two hundred and fifty divans and divançes in order to determine the reflection of kashane in classical Turkish poetry. In the first part of our work on the concept of "kashane", concrete and in the second part sample couplets in which it is likened to abstract elements will be included. Apart from the sample couplets given, other couplets with the same similes in which kashane is used will also be shown as footnotes.

Based on the sample couplets identified in our study, the correspondence of the classical Turkish poet derived from kashane in the world of imagination, the abstract and concrete analogies made about the meaning they attribute to the kashane, and the use of kashane in classical Turkish poetry are emphasized. Thus, the role of kashane in classical poetry and the poets' perception of kashâne were tried to be revealed. For this, sample couplets will be given from the divans of various poets from the 14th century to the 19th century. Thus, the reflection of the concept of kashane on classical Turkish poetry will be revealed with all its aspects.